

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจเป็นประทีปส่องวิถีชีวิตของมวลมนุษย์ ด้วยมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนมีศาสนา การที่คนในชาติมีความสามัคคี สามารถรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชาติเป็นประเทศมีความเจริญมั่นคงอยู่ในโลก ก็ด้วยคนในชาตินั้นๆมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน นั่นคือมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนในชาติจะเป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมรักความสงบ มีระเบียบวินัยดี รู้จักเคารพศอกติกาของสังคมก็ด้วยอาศัยคำสอนในทางศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของชาติส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากศาสนาทั้งสิ้น ดังนั้นศาสนาจึงมีบทบาทที่สำคัญในชีวิตของมวลมนุษยชาติโดยเป็นเครื่องเสริมสร้างและเป็นหลักค้ำประกันความมั่นคงของชาติ กล่าวโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ที่ได้ให้ความเคารพนับถือ และยกย่องเทิดทูนบูชาเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทยส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากคติธรรมในพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจวบจนกาลปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนาได้สถิต สถาพรเป็นสรณะที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชนชาติไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

โดยที่สถาบันทั้งสามคือ สถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ นับได้ว่าเป็นสถาบันหลักอันสำคัญสิ่งของชาติไทย เป็นรากฐานหรือเสาหลักค้ำประกันความมั่นคงของประเทศไทยไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ เพราะมีความเกี่ยวเนื่องผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สิ่งที่ชาวไทยถือเป็นสัญลักษณ์แห่งสถาบันทั้งสามนั้น ได้แก่ ธงไตรรงค์ คือธงชาติไทย ซึ่งประกอบด้วยสีสามสี คือ สีแดง หมายถึง สถาบันชาติ สีขาว หมายถึง สถาบันพระพุทธศาสนา และสีน้ำเงิน หมายถึง สถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นเมื่อธงชาติไทยประกอบด้วยสีสามสี และประชาชนคนไทยยังเคารพเทิดทูนสถาบันทั้งสามนี้อยู่ตราบใด ความมั่นคงของประเทศชาติก็ยังคงมีอยู่ตราบนั้น ใครก็ตามที่พยายามแยกสถาบันทั้ง

สามนี้ออกจากกัน ฟังทราบว่า เขานั้นคือผู้พยายามบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ชาวไทยทุกคนต้องผนึกกำลังต่อสู้เพื่อปกป้องคุ้มครองชาติไทยไว้ให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้าสืบไป (กองพุทธศาสนศึกษา. 2553 : 25)

ประกอบกับปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้พัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการมุ่งพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า กลับยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย บางปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยกฎหมาย และนโยบายในการบริหารของรัฐ แต่บางปัญหาก็กลับยิ่งฝังรากลึกจนกลายเป็นอุปนิสัยของคนในสังคมจำนวนมาก และเป็นสิ่งที่บั่นทอนความสงบสุขของสังคมในระยะยาวตลอดมา ถึงแม้ประเทศไทยจะดำเนินนโยบายการพัฒนาตามประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ที่พัฒนาแล้วนั้น ก็มีข้อส่งผลในแง่บวก (Positive) แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงส่งผลในแง่ลบ (Negative) ให้เกิดขึ้นตามมาด้วย และในระยะแรกๆ ผลด้านลบนี้ก็ปรากฏเด่นชัดออกมาในประเทศที่พัฒนาแล้ว คือมีปัญหาสังคม ปัญหาทางด้านจิตใจ และแม้แต่ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ปัญหาเยาวชน เรื่องอบายมุข และสิ่งเสพติด (พระชุมพล บุญราช. 2549 : 57)

ฉะนั้น ในปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการสร้างสังคมให้ร่วมเย็น มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ซึ่งในหมู่ชาวพุทธนั้นย่อมทราบกันดีว่าอาณาจักรกับพุทธจักรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมา โดยเฉพาะในประเทศไทยของเรานี้ ซึ่งถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ชรรมะที่ว่าด้วยการปกครอง ซึ่งองค์พระมหากษัตริย์จะทรงอุปถัมภ์ค้ำชูสงฆ์และศาสนาอัน สิ่งนี้เป็นภาพที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย ที่ปกครองกันอย่างสามัคคีธรรม ถึงแม้ว่าจะมีความหลากหลายทางความคิด ทักษณคติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ต่างกัน แต่ก็เพื่อความเจริญงอกงามของประเทศ สังคม และชุมชน (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. 2545 : 2)

สถาบันศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคนในสังคมด้านจริยธรรมที่ดีงาม แต่ปัจจุบันสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สถาบันศาสนาจำต้องมีการปรับเปลี่ยนด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้เปิดโอกาสให้วัดในพุทธศาสนากลับมาทำหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชนและเผยแผ่คำสอนตามหลักพุทธธรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งด้านการศึกษาและการเผยแผ่ธรรมะ ได้อย่างกว้างขวางหลายรูปแบบยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2. 2542 : 12 – 22)

ดังนั้นกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์การยูนิเซฟ จึงได้มีความคิดเห็นร่วมกันเสนอให้มีการจัดตั้งชุมชนเป็นประเภทชุมชนย่อย ซึ่งอยู่ในย่านชุมชนที่มีความเจริญแล้วกับชุมชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งอยู่ในย่านบวรรุก หรือแออัดนั้น เพื่อให้คนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภายในชุมชนและในส่วนที่เกี่ยวข้องนับเป็นแนวทางการดำเนินงานที่ดี เพราะจะทำให้ประชาชนทุกย่านชุมชนได้รู้จักรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการบริหารชุมชนร่วมกัน ซึ่งในแต่ละชุมชนนั้นล้วนมีปัญหามากมาย คณะกรรมการชุมชนจึงเป็นแกนนำที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยชุมชนเอง เพื่อให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง น่าอยู่ และยั่งยืนจากความสำคัญดังกล่าว คณะกรรมการชุมชนจึงเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำ ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันและกัน ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (สำนักงานสาธาณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2546 : 4-5)

วัดในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสถาบันหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้กับพลเมืองของชาติมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้พลเมืองของชาติมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์พอสมควร ซึ่งรัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานของวัด จึงได้ออกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 โดยกำหนดภารกิจของวัดที่ต้องดำเนินงาน จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศึกษา ศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เหล่านี้ถือว่าการส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่น รวมทั้งสนับสนุนให้วัดในพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่ธรรมะเข้าสู่จิตใจพลเมืองของชาติ อันจะนำไปสู่ความมีคุณธรรมและจริยธรรม ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตามการดำเนินการในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะสำเร็จลงได้ก็ด้วยความร่วมแรงร่วมใจสมัครสมานสามัคคีของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นั่นคือการมีส่วนร่วมของทุกคนสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพัฒน์ จำนวนค์ และคนอื่นๆ (2524 : 22) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นมาก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมตัดสินใจและร่วมปฏิบัติทุกระยะ เช่นเดียวกันกับ อุ้นตา นพคุณ (2526 : 101-110) ที่เน้นถึงงานที่ถ้าจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่นั้นต้องอาศัยหลักการการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

กระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 24-30) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในแง่ของการบริหารว่า มีความสำคัญหลายประการ เช่น ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็น โครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น และเฮิร์ช (Hirsch, 1990 : 185-186) ได้อธิบายถึงประโยชน์หรือคุณค่าของการมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือ ด้านบริบท (Context) การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน อย่างแท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล ด้านการปฏิบัติ (Practical) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้คนในท้องถิ่นรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน และต้องการร่วมแก้ปัญหาของชุมชน มากกว่าการนำโครงการที่กำหนดทุกอย่าง จากภายนอกชุมชนมาเรียบร้อย และนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งจะ使人ในชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ ด้านจิตใจ (Moral) การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดความรู้สึกว่า ตนเองมีสิทธิในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อวิถีชีวิตของตนเอง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้มีกลไกในการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเทศไทยซึ่งมีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย โดยการปกครองประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของภาครัฐมากขึ้น ดังแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินในมาตรา 78 (5) แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตรา 87 หรือแม้แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศในบริบทเสริมสร้างของประเทศให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องในระยะยาวและยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืนและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551-2555) โดยการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา 2 ด้าน คือ การพัฒนาจากภายในภาคราชการและพัฒนาจากภายนอกภาคราชการ กระทั่งถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจในการอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย 3 ฉบับ ดังนี้

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 46 (3) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ทำหน้าที่เลขานุการมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2547 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2549 (กองพุทธศาสนสถาน. 2553 : บทนำ)

การมีส่วนร่วมของชุมชนก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย คือมีความเห็นร่วมกัน วัดก็จัดอยู่ในองค์กรหนึ่งของสังคม โดยสมัยก่อนวัดจะเน้นในหลักปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในปัจจุบันวัดได้มีการพัฒนาด้านการบริหารอย่างเป็นระบบมากขึ้น จำต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปกป้องและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า คณะกรรมการชุมชนจะเป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือระหว่างวัดกับประชาชนได้ดี โดยให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัด แม้ว่าคณะกรรมการชุมชน จะสังเกตเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัด แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้นระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัด ในเขตเทศบาล เมือง นครพนม ก็มีความแตกต่างกันเพราะแต่ละชุมชนต่างมีความคาดหวังมีความต้องการและรูปแบบเฉพาะคนที่ต่างกัน ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม มีชุมชนอยู่ถึง 23 ชุมชน ซึ่งมีที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป

นอกจากนั้นผลการศึกษาของ ทรงพล ตุ่มทอง (2542 : 57 - 58) เรื่อง “ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ศึกษา : กรณีเทศบาลตำบลศรีราชา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ได้จำแนกตัวแปรอิสระ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล ส่วนผลการศึกษาของ ปรัชญา ศรีภา (2540 : 56 - 57) เรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้กำหนดตัวแปรอิสระ 5 ปัจจัย คือ ระดับการศึกษา อุดมการณ์ประชาธิปไตย การติดต่อสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์และบุคลิกภาพความเป็นผู้นำในอุดมคติ สำหรับ นพดล จริยะกุล (2542 : 54) เรื่อง “ การมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้กำหนดให้ สถานภาพการสมรส อาชีพ เป็นตัวแปรอิสระ ส่วนการศึกษาของ นริศ ขำนุรักษ์ (2538 : 62 - 65) เรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทของสภาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดหนองบัวลำภู กำหนดตัวแปรอิสระเป็น เพศ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม การฝึกอบรม และ

การได้รับข่าวสาร ส่วนการศึกษาของ บรรเจิด อนุเวช (2543 : 116 - 121) เรื่อง “ การมีส่วนร่วม และความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดปัจจัยด้าน เพศ การศึกษา รายได้ ภูมิฐานะและการรับรู้ข่าวสาร และอายุ เป็นตัวแปรอิสระ เช่นเดียวกับ สามารถ ก้อนจันทร์ (2542 : 58 – 61) ศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า อายุ อาชีพ และระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น สุรปริษา ลาภบุญเรือง (2530 : 65-67) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคมและการเข้าเป็น สมาชิกกลุ่มทางสังคม มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และผล การศึกษาของ สุจินต์ คาววีระกุล (2527 : 68-70) เรื่อง “ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้าน ดีเด่นระดับจังหวัด ของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2527” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมี ส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาหมู่บ้าน ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน การรู้สึกว่าคุณเองมี ความสำคัญกับหมู่บ้าน การกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ความต้องการ เกียรติ และการได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน นายอำเภอ และพัฒนาการ อำเภอ

ดังนั้นการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในลักษณะต่างๆ ก็ย่อมแตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงาน ของวัด ในเขตเทศบาล เมืองนครพนม เนื่องจากคณะกรรมการชุมชนก็ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของ ชุมชนนั้นๆ ในการพัฒนาชุมชนและช่วยทำนุบำรุงอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาให้ สอดคล้องระหว่างรัฐกับพระศาสนาเพื่อเป็นประ โยชน์ทั้งแก่การศึกษาค้ำค้ำของผู้สนใจ และ นำเสนอทัศนคติการแก้ไขปัญหามาตามแนวพุทธศาสนา อันนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกัน ใน การพัฒนาสังคมและประเทศไทยอย่างมีทิศทางและยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของคณะกรรมการชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
3. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของคณะกรรมการชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
5. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัด ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

สมมติฐานการวิจัย

- การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ ดังนี้
1. คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองนครพนมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม อยู่ในระดับปานกลาง
  2. คณะกรรมการชุมชนมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม อยู่ในระดับปานกลาง
  3. คณะกรรมการชุมชนที่มี เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมแตกต่างกัน
  4. แรงจูงใจของคณะกรรมการชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัด ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน ของชุมชนที่มีวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวน 153 คน จำนวน 17 ชุมชน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน ของชุมชนที่มีวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวน 119 คน จำนวน 17 ชุมชน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973 : 727) และการเลือกตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sample) และวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Random Simple Sample) โดยการจับสลาก (Lottery method)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนที่มีวัดตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษาแบ่งเป็น ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย

3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

3.1.2 ปัจจัยแรงจูงใจ ได้แก่ ลักษณะงาน ความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบ การยกย่อง และความเจริญก้าวหน้า

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานของวัด ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมจำนวน 6 ด้าน

3.2.1 ด้านการปกครอง

3.2.2 ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

3.2.3 ด้านการศาสนศึกษา

3.2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

3.2.5 ด้านสาธารณูปการ

3.2.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ชุมชน หมายความว่า ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งมีประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันและเป็นชุมชนในเขตที่มีวัด โดยเทศบาลกำหนดขอบเขต แนวถนน ตรอก ซอย อาคารบ้านเรือน ที่มีพื้นที่หรือมีลักษณะเป็น Zone หรือแถวเดียวกัน และได้ประกาศจัดตั้งเป็นชุมชน

2. คณะกรรมการชุมชน หมายความว่า ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการชุมชน รองประธานคณะกรรมการชุมชน และกรรมการชุมชนฝ่ายต่างๆ

3. แรงจูงใจของคณะกรรมการชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ความเป็นคณะกรรมการชุมชนเป็นสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมที่มากกระตุ้นให้ต้องการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้คณะกรรมการชุมชนเกิดความชอบงานและรักงาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เกี่ยวข้องกับงาน โดยตรง และเป็นตัวสร้างแรงกระตุ้นให้คณะกรรมการชุมชนปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่

3.1 ลักษณะงาน หมายถึง งานที่มีความน่าสนใจและท้าทายความสามารถ ตรงกับความรู้ที่ได้ศึกษามา ได้แก่ ความพอใจงานที่กำลังทำในปัจจุบัน งานที่ทำตรงกับความรู้ที่ได้ศึกษามา งานในตำแหน่งหน้าที่ที่มีลักษณะน่าสนใจและท้าทาย ลักษณะงานที่ได้รับผิดชอบอยู่มีการแบ่งมอบหมายงานที่ชัดเจน และลักษณะงานที่ปฏิบัติเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่

3.2 ความสำเร็จของงาน หมายถึง ความสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ความอิสระในการใช้วิจารณญาณของตนเองในการตัดสินใจเกี่ยวกับงาน ความสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานได้ ความมีคุณภาพของผลการปฏิบัติงานในแต่ละเรื่อง และความพึงพอใจที่ได้ใช้ความรู้ความสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในการทำงาน

3.3 ความรับผิดชอบ หมายถึง การใช้ความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อทำให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบในปัจจุบันเหมาะสมกับความสามารถ ปริมาณงานที่รับผิดชอบมีความเหมาะสม ความเต็มใจและให้ความร่วมมือทุกครั้งในการทำงาน และการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนดเวลา

3.4 การยกย่อง หมายถึง โอกาสในการเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานในองค์การอย่างเต็มที่ การได้รับการยกย่อง ชมเชย จากผู้บังคับบัญชา หัวหน้างานหรือบุคคลอื่นในการทำงาน ความรู้สึกภูมิใจในงานที่ทำ การได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี และความสามารถเป็นที่พึ่งของบุคคลอื่นได้

3.5 ความเจริญก้าวหน้า หมายถึง ความรับผิดชอบช่วยเหลืออำนวยความสะดวกความเจริญก้าวหน้าในอนาคต โอกาสไปร่วมสัมมนา ฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ โอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากองค์การในปัจจุบัน โอกาสที่จะได้เป็นผู้นำในอนาคต และการได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

4. การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่ม การวางแผน การดำเนินงานและกระบวนการควบคุม ประเมินผล ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทั้งหมด

5. การดำเนินของวัด หมายถึง การปฏิบัติงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) จำนวน 6 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านการปกครอง หมายถึง การจัดระบบความเป็นอยู่ภายในวัดโดยการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้ภิกษุ สามเณรที่อยู่อาศัยภายในวัดหรือในเขตปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลธรรมแก่ภิกษุสามเณร รวมถึงการจัดระเบียบปฏิบัติและการดูแลสุขทุกข์ของภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด

5.2 ด้านเผยแผ่ศาสนา หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

5.3 ด้านการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดการและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

5.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการจัดการและส่งเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย

5.5 ด้านสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับปรุงและการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ภายในวัด เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ

5.6 ด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ประชาชนและสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยได้แก่ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุดสำหรับประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางราชการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลและข้อปฏิบัติในการดำเนินงานของวัดของคณะกรรมการชุมชน เพื่อที่จะปรับปรุงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัดทำให้คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้มีความคิดเห็นที่ตรงกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวัด
2. เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลและข้อปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมและสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานของวัดในเขตเทศบาลเมืองนครพนม อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม